

is, hogy „hol szorít a csizma”. Ha vannak a fenntartó szervek képviselői között olyanok, akik eddig nem érezték a csizma szorítását, saját településük elmaradottságának láttán bizonyára megsejtenek valamit belőle, és ez — ha nem is egyik napról a másikra, de — bizonyára megmutatkozik majd a könyvtárak elhelyezésének javulásában, a könyvbeszerzési keret emelkedésében stb. is.

Könczöl Imre

A pécsi hírlapolvasó működésének tapasztalatai

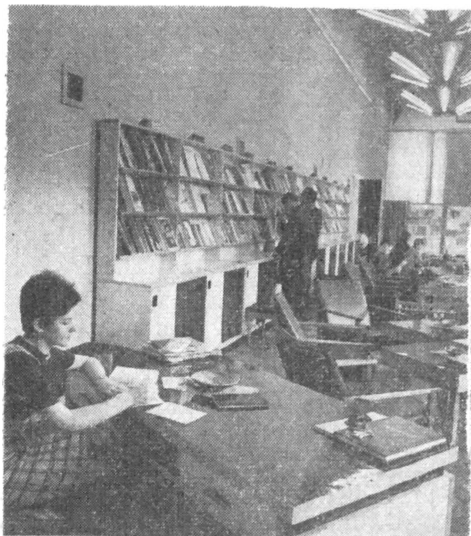
Csaknem egy évtizeddel a kezdeményezés után (Horváth Viktor: A lengyel nyilvános hírlapolvasó termek. Könyvtáros, 1962. 7. sz.) több tanácskozás, sok vita, funkcionálási-módszerbeli változás után kialakultak Magyarországon is a hírlapolvasók intézményi keretei.

A szakirodalom ez idáig érthető bátortalansággal szólt a hírlapolvasók szolgáltató hivatásáról. Ma azonban már világosan kirajzolódik, hogy a hírlapolvasók sajátos, az aktualitással kapcsolatos funkciójukkal rendkívül sokoldalú és színes alakító szerepet töltenek be a közművelődésben. A népművelésnek talán az egyedüli olyan intézményei, melyek látogatottsága emelkedő tendenciát mutat, s ehhez az „önpropaganda” is elegendő. A hírlapolvasók nemcsak a könyv olvasásnak előiskolái, hatásuk ennél sokkal több. Sokféle szolgáltatásaikkal, gazdag apparátusukkal (hírlapok, kézikönyvtár, katalógus, rendezvények stb.), hasznosan szolgálják a kül- és belpolitikai tájékoztatást, az olvasást életszokássá fejlesztik, könyvtári tanácsadó szerepet töltenek be és közösségformáló (törzsgárda) hatásuk is van. Az állandó időzavarral küzdő mai ember folyamatos informálását végzik. Ebben van éltető szerepük, ezért látogatottak. Sajnálatos azonban, hogy bár számuk évről évre nő, gyarapodásuk elmarad az igények mögött, pedig igazi értékük és alakító erejük éppen az igények színvonalas kielégítésében, sőt azok felkeltésében van.

A szakszervezeti központi könyvtárak esetében még egy speciális feladat betöltésére is alkalmasak. Lassan elfogadottá válik az a nézet, hogy a csak központi „könyv-depók” szerepét betöltő könyvtáraknak nincs létjogosultságuk. A területi jelleggel működő hírlapolvasó működtetése viszont egyik módja lehet intézményi rangra emelkedésüknek.

Pécsett többek között ezért kelt meglepedést, hogy az SZMT központi könyvtár hírlapolvasója sikeresen működik.

Az ország — tudomásunk szerint — ma is legnagyobb alapterületű (csaknem 200 m²) hírlapolvasójának megvalósulása éveket vett igénybe. Berendezésére, felszerelésére mindössze a SZOT-tól kapott nyolcvan-egynéhány ezer forint állt rendelkezésre.

A pécsi hírlapolvasó (MTI Fotó — Bajkor József felvételei)

A nyitáskor (1967. április 4.) közmegelegedésre hangulatosnak, korszerűnek ható berendezés ma már szegényesnek tűnik.

A folyóiratállományt kezdetben az alábbi intézmények, szervek adták: a Dunántúli Lapkiadó Vállalat 9, az Egyetemi Könyvtár 22, a megyei könyvtár 9, a városi könyvtár 78, tíz követség 139 és végül az SZMT központi könyvtára 153 folyóiratot. Az állomány tehát összesen 410 folyóiratból állt.

Ha a számok mögött a forint értékeket nézzük (Egyetemi Könyvtár 1492 Ft, megyei 2117 Ft, városi 12 315,40 Ft, SZMT központi könyvtár — az egyéb működési költségekkel együtt — csaknem 200 000 Ft), szembetűnő az aránytalanság, vagyis a „közös” fenntartás formális jellege, amely idővel a fejlődés gátjává is vált. Ma egyedül az SZMT központi könyvtára működteti a pécsi hírlapolvasót.

Az állomány nagyságát befolyásolta még a hírlapárak alakulása is. Katalógusunk 1970-ben 18 ország 16 nyelvű periodikáit tartalmazza, szám szerint: 61 hírlapot és szórakoztatólapot (25%), 98 társadalomtudományi (40%) és 85 természettudományi (35%), összesen tehát 244 folyóiratot.

A számszerű csökkenés (a költségek emelkedése, a partnerek elmaradása, a gondosabb válogatás stb.) nem befolyásolta észrevehetően a tartalmi mutatókat. Az érdeklődők száma pedig azóta is nőtt.

A véletlenszerűséget tiszteletben tartva évente több alkalommal megvizsgáljuk a forgalom alakulását.

A látogatók átlagos száma és megoszlása az utolsó három év azonos napjain az alábbiak szerint alakult:

	1967	1968	1969	A 3 év napi átlaga
munkás	18	16	19	18
paraszt	3	4	5	4
tanuló	38	42	45	41
egyéb	42	45	41	43
Napi átlag összesen	101	107	110	106

A számok azt mutatják, hogy a munkások közül (szakszervezeti intézményről lévén szó) sajnálatosan kevesen veszik igénybe a hírlapolvasót. Emiatt több módszert próbáltunk alkalmazni a munkás olvasók számának növelésére. Az utóbbi hónapokban az általunk érdekesnek vélt és témájukban időt állóknak tartott lapokat kijelölt üzemi olvasókba juttattuk el a jobb kihasználás, illetve „toborzás” céljából. A közeljövőben bizonyos hírlapokból copyphot segítségével „kivonatokat” készítünk és ezeket rendszeresen elküldjük a tájékoztatásba bevont üzemekbe. Katalógusunk továbbfejlesztésén is fáradozunk, de újabb eredményeket csak még egy személy beállításától várhatunk. Ezzel lehetővé válna többek között a gazdag kézikönyvtár jobb kihasználása, s az olvasótermi felügyelet is eredményesebb lenne. (Az utóbbi hónapokban ugrásszerűen nőtt a látogatók száma. Több alkalommal meghaladta a napi kétszázat is. A meglévő 86 ülőhely mellé „pótszékeket” kellett beállítanunk.)

A látogatottság naponkénti megoszlása 1970 január—májusában a következőképpen alakult: hétfőn (de. 9—12 óráig) 28, kedden (13—19 óráig) 157, szerdán (13—19 óráig) 159, csütörtökön (13—19 óráig) 147, pénteken szünnap volt és szombaton (13—19 óráig) 117 látogató kereste fel a hírlapolvasót; a napi átlag 121 látogató volt. A legforgalmasabbak a kora délutáni órák (13—17) voltak.

A rendezvények kitűnően segítik az olvasótoborzást, a törzsgárda kialakítását, az olvasó esztétikai és politikai szemléletének kialakítását. A hírlapolvasóban megrendezett képzőművészeti kiállítások ugyancsak jó szolgálatot tesznek a szépérzék fejlesztésében.

Szót érdemel a „hírlapolvasó tanács” tagjainak lelkes segítőkészsége. Felső Lajos gépgyári lakatos, Heisz Ádám, az Ércbánya Vállalat dolgozója s a többiek hosszú idő óta szinte naponta „második műszakot” teljesítenek a hírlapolvasóban, segítenek vezetőjének. Dani Sándor ércbányász gépészmérnök a hírlapolvasó krónikáját vezeti. A nyugdíjas vezetőségi tagok valósággal munkahelyüknek érzik az intézményt.

Sok fontos kérdésről nem eshetett szó ebben a rövidre szabott írásban. Am a rendszeres képzés-továbbképzés, a hírlapolvasókban folyó munkákkal kapcsolatos tapasztalatcsere országos megszervezésének időszerűségét és fontosságát ez alkalommal is hangsúlyozni szeretnénk.

A Dunántúli Napló 1970. május 31-i számában olvastuk: az SZMT és más pécsi szervek kezdeményezésére az Országos Tervhivatal a SZOT egyetértésével 20 millió forintot bocsát a Pécs-baranyai központi művelődési ház építésére a megye rendelkezésére. Nagy öröm ez számunkra, de egyúttal azt is jelenti, hogy a már aládúcolt SZMT székházban (új székház is épül) néhány év múlva a hírlapolvasó is befejezi működését. A Könyvtáros hasábjain is szólnak az illetékesekhez: a tervezésnél ezt a tényt is vegyék figyelembe.

Schmidt Károly

Tizenkét új szakszervezeti hírlapolvasó létesül

A Szakszervezetek Országos Tanácsa az idején esztendőben figyelemreméltó központi intézkedéssel és anyagi erőforrással segíti új hírlapolvasók létrehozását és egy-két meglévő hírlapolvasó korszerűsítését. A SZOT elnöksége az 1970-ben megemelt kulturális támogatás egy részét, összesen 3 700 000 Ft-ot egyes szakszervezeti művelődési intézmények céltámogatására tartotta fenn. A SZOT titkársága a kulturális osztály javaslatára alapján úgy döntött, hogy ez az összeg a művelődési otthonok technikai eszközállományának feljavításán és az ismeretterjesztő oktatótermek hálózatának bővítésén kívül a hírlapolvasók fejlesztését fogja szolgálni. A támogatási összegből csaknem egymillió forint jut az előzetes igényfelmérés alapján kijelölt tizenkét hírlapolvasó létrehozására, illetve bővítésére.

Ami a döntést elősegítette

A hírlapolvasók fejlesztését szolgáló döntést szerencsés módon előzték meg tudományos igényű vizsgálatok és gyakorlati tapasztalatszerzések. Ezek közül kiemelkedően ösztönző hatású volt a *munkások körében folytatott olvasás-szociológiai vizsgálat*, s az azt összegező tanulmány, *Kamarás István: A munkások és az olvasás* című könyve. Elemzései meggyőzően igazolták, hogy a sajtó és a könyvolvasás szervesen kiegészíti egymást, s hogy az időnkénti olvasóból rendszeres olvasóvá válásban a sajtótermékek az egyik főszerep. A könyv- és sajtóolvasás összefüggéseinek vizsgálata kimutatta, hogy a rendszeres sajtóolvasás elősegíti a szépirodalom iránti érdeklődés felkeltését és a témaérzékenység fejlődését is. A fejtegetések meggyőző summázásaként fogadható el az a megállapítás, hogy „egyes sajtótermékek közül a napisajtó és a képes hetilapok a könyvolvasást megelőző, a folyóirat-olvasás pedig a legmagasabb lépcsőfokot alkothatja”. A vizsgálat tehát közvetve hasznos tapasztalatokkal és érvekkel ösztönözte a hírlapolvasók fejlesztését és világossá vált, hogy ennek az intézménytípusnak fejlesztése beilleszkedik az „Olvasó néperért” mozgalom célkitűzéseibe.

A döntés előkészítéséhez hasonlóképpen nagy segítséget nyújtottak és érvekkel szolgáltak a *már működő szakszervezeti és közös fenntartású hírlapolvasók működési tapasztalatai*. Ezek tevékenységének elemzését a SZOT és a Könyvtartudományi és Módszertani Központ együttműködési megállapodása és megbízása alapján *Juhász Jenő*, a székesfehérvári SZMT központi könyvtár vezetője végezte el 1969-ben helyszíni tapasztalatok alapján. Még publikálatlan összegezése — a gondok és fogyatékoságok jelzése mellett is — a működő hírlapolvasók eredményes és továbbfejlesztésre érdemes munkáját rögzítette. Megerősítette, hogy a sajtótermékek olvasásának intézményes biztosítása elősegíti az igénybevevők gyors tájékozódását a világról, a politikai élet eseményeiről, a tudomány, a technika, a kultúra új eredményeiről, emeli az általános és a szakműveltség színvonalát, s lehetőséget teremt a társadalmi és az egyén szempontjából is hasznos időtöltésre, illetve szórakozásra. Többnyire jó tapasztalatok voltak leszűrhetők a működő hírlapolvasók kiegészítő tevékenységéről: a profilba vágó rendezvényekről (pl. újságíró-olvasó találkozások, szerkesztőségi ankétok, vitaestek, tájékoztató előadások és kiállítások) is.

A létesülő hírlapolvasók működési feltételei

A céltámogatási összegek elosztása előtt a SZOT kulturális osztálya igénybejelentésre kérte fel a szakszervezeteket és az SZMT-eket. Az előzetes irányelvek két hírlapolvasó típus létrehozását javasolták.

a) Munkáskörzetekben, munkáslakótelepeken — lehetőleg tanácsi támogatással közösen — létrehozandó és közösen fenntartandó nagy hírlapolvasótermék. Tervezési mutatójuk: kb. 80 m² alapterület, megfelelő berendezés, főhivatású vezető, kb. 200 sajtótermék előfizetése, legalább heti 30 óra nyitvatartási idő.

b) Munkásszállásokon, művelődési otthonokban, meglévő szakszervezeti könyvtárak mellett — lehetőleg vállalati támogatással — létrehozandó kisebb hírlapolvasók, illetve sajtóklubok.